

KULT OBNAVLJANJA PRIRODE

Filip Tesar, etnolog Instituta za međunarodne odnose u Pragu

Kultovi vezani za obnavljanje prirode vjerovatno spadaju među najstarija ljudska vjerovanja. Na osnovu arheoloških nalaza te poređenja sa etnološkim istraživanjima savremenih lovačkih društava možemo doći do zaključaka da se ovaj kult prvobitno vezao za obnavljanje krda velikih životinja poput mamuta ili bizona koji su svakog proljeća dolazili u ogromnim količinama, u Evropi u ledeno doba, u Sjevernoj Americi, na primjer, sve do XIX vijeka. Lovci su napadali ova krda uglavnom dvaput godišnje, u proljeće kada su se ona kretala sa zimskih staništa na ljetnje ispaše, a onda u jesen kada su se krda vraćala nazad. Od oba velika lova stvarane su zalihe.

Sjevernoamjerički Indijanci su, naime, vjerovali da se ove životinje ne samo rađaju na uobičajen način nego da se svake godine obnavljaju čitava krda, uključujući i komade koje su lovci ulovili. Smatrali su da se ovo obnavljanje odvija u pećinama, pogotovo u onim koje se nalaze u određenim brdima. To je bila simbolika Majke Zemlje, kako su je prozvali naučnici. Životinje su zapravo izlazile iz njenog lona, a pećina u brdu podsjećala ih na trudnoću. Zato životinjske kosti nisu lomljene i često su pohranjivane u zemlji jer se smatralo da će na njih u proljeće ponovo narasti meso. Evropski lovci mamuta i bizona u ledeno doba su potpomagali rađanje ubijenih komada slikanjem ovih životinja u pećinama. Nasuprot uobičajenom mišljenju, ove pećine nisu predstavljale nikakve praistorijske likovne galerije, što se vidi i po tome što se slike najčešće nalaze na teško pristupačnim mjestima, katkad i na takvim gdje ih je neko mogao gledati samo savijen kao embrion. Dakle, kao da se zajedno sa njima i sam ponovo rađa. Rađanje životinja, odnosno njihova plodnost prenosila se i na ljudsko društvo koje je živjelo od njih. Svake godine su, dakle, rituali obnavljanja životinja služili i obnovi plodnosti žena iz date zajednice.

Kada su ljudi počeli da se bave zemljoradnjom ova se simbolika prenijela i na biljke. Proces iznalaženja zemljoradnje i uzgajanje žitarica čije prve tragove možemo zapaziti na Bliskom istoku i na južnom Balkanu trajao je stotinama godina. Dugo vrijeme je uz to ostajao i lov kao značajan prilog u sastavu prehrane. Nije ni čudo što se i na uzgajanje žitarica gledalo sličnim očima kao na lov životinja u velikim krdima. Naime, žitarice ne samo da su odjednom davale veliku količinu hrane od koje su stvarale zalihe, nego je ta hrana izlazila iz zemlje bukvalno pred čovjekovim očima. Zemljoradnja je podsjećala i na tradicionalni ritam lova. U proljeće se odjednom pojavilo zeleno busenje, a pred jesen je sazrijevalo zrno. Na mnogim mjestima u svijetu zadržano je i u ratarskim sredinama ponešto od lovačkih vjerovanja. Naime, Majka Zrna je lik koji je ubijen i sahranjen da bi od njenih kostiju izraslo zrno. Isto tako, kultovi proljeća ostali su vezani i za plodnost čitave zajednice.

Kada je osnovna grana prehrane postala zemljoranja i lov je bio istisnut, simbolika vezana za rađanje zrna vjerovatno se prenijela na čitavu prirodu, odnosno zelenilo. U sredinama u kojim se uporedo sa zemljoradnjom razvijalo i stočarstvo, kao što je slučaj sa Balkanom, lik Majke Zrna se preobrazio u muški lik. Razlog je bilo patrijarhalno uređenje društva. Za razliku od mnogih čisto ratarskih sredina, gdje žena dobrim ili čak najvećim djelom učestvuje u proizvodnji hrane, i gdje je ostala jako izražena simbolika rađanja i porođaja, stočarska proizvodnja hrane je prije svega muška stvar. Stočarske zajednice u kojima je patrijarhalni element bio još jače naglašen zbog sukoba oko ispaše razvile su kulturne božanstava koji su ujedno bili zaštitnici stoke, zelene prirode i plodnosti ljudi, ali istovremeno su bili smatrani i ratničkim zaštitnicima zajednice.

Tako su na Balkanu njegovani kulturni Demetre i sličnih božanskih zaštitnica zrna, isto kao i kultovi Dia (Zeusa) i njemu sličnih bogova čiji je neodvojivi simbol bila munja. Munja je bilo ujedno i koplje i božanski falus koji udara u zemlju: u mnogim krajevima Evrope uključujući zapadnu se još do XX vijeka smatralo da je zemlja u koju je udario grom, odnosno munja, izuzetno plodna.

Ovaj ratnički lik je u nekim krajevima Evrope, Afrike i Azije pogotovo zemljama Mediterana u istorijsko doba postepeno poprimio oblik oličen u liku ratnika kojem je jedno od imena bilo Đorđe. On je svakog proljeća ubijao zmiju koja je zadržavala vlagu ispod zemlje. Zemlju je trebalo osloboditi da bi vlaga izašla iz nje i da bi se sva priroda ozelenila, odnosno ponovo rodila kao djevojka koja će do zime ostarjeti i umrijeti, da bi za zimu sišla ispod zemlje. Za stočare je bila proljetna trava od izuzetnog značaja, a isto je proljeće bilo od izuzetnog značaja i za zemljoradnike koji su čekali hoće li zrno izići ili ne. Oba svijeta, ratarski i stočarski su se međusobno prožimali i svaki je liku viteza Đorđa dodavao neke osobine.

Hrišćanstvo koje se prvobitno širilo po gradovima koji su živjeli više od trgovine pa su ovi kultovi izgubili značaj, dugo nije moglo probiti barijeru koja je u pogledu na svijet odvajala žitelje grada sa jedne, i sela i planine sa druge strane. Sama riječ pagan, dakle nevjernik nastala je od latinskog jezika paganus-seljak. Stoga se i svaka država koja je okosnica svoje administracije vezala za hrišćanstvo ili kasnije islam, trudila da iskorijeni ove drevne kultove pošto su smatrani za konkurenciju zvaničnoj vjeri, i posredno, državi. Međutim, na mnogim mjestima Evrope, počev od „najkatoličkije države“ Španije, gdje su se još u XVII vijeku javljali mnogi fratari da je seosko stanovništvo pagansko isto kao i meksički Indijanci, ili Afrike gdje su alžirski Berberi do XX vijeka njegovali kultove slične gore navedenim, samo pod islamskim imenima, na primjer Majka Zemlje sa izrazito seksualnim nabojem zvala se Aisha Quandisha. Slično tome, i u hrišćanskim su krajevima stara božanstva samo poprimila imena hrišćanskih svetaca, ali negdje su nasuprot tome stara božanstva zapravo uvrštena među te svece, kao što je to slučaj sa albanskom svetom Venerandom-nekadašnjom Venerom. To je upravo bio i slučaj svetog Đorđa, sveca koji nikad fizički nije postojao. Radi se zapravo o kultu boga porijeklom iz sjeverne Afrike koji se u antičko doba raširio po čitavom Mediteranu. Kada je uvršten među svece da bi njegov kult bio na taj način prisvojen i savladan, počeo je da se zajedno sa hrišćanstvom širi i dalje.

U nekim novo pokrštenim zemljama, kao što je bila pretežno stočarska Gruzija ili kod novo pokrštenih naroda kao što su bili Angli i Saksonci u Britaniji, sveti se Đorđe odlično uklopio u ta društva. Stoga je i postao zaštitinik Engleske i Gruzije. Na Balkanu, ipak, više se vezivao za tradicionalnu sredinu koja je bila više paganska nego hrišćanska, i u kojoj je hrišćanstvo zapravo predstavljalo samo tanku koru ispod koje su se krili stari kultovi plodnosti. Oni su oduvijek igrali glavnu ulogu u sakralnom životu i shvatanju ratarskih i stočarskih zajednica. Stara su vjerovanja, rituali i kultovi obično igrali i ulogu ideološkog uporišta pokretima koji su se borili protiv centralizacije novonastalih država i feudalizacije, dakle, klasnog raslojavanja njihovog društva. To je bio slučaj, između ostalog, i sa bogumilstvom, ali su se slični pokreti periodično u srednjem vijeku javljali i na tlu moravske, češke, poljske ili ruske države. Pošto je crkva bila spajana sa državom (ona je uostalom i bila državna crkva) i još više sa vladaočevim dvorom jer je otuda krenulo i pokrštavanje, prirodno je da su pokreti koji su se suprostavljali novim porecima često vezali za niže slojeve društva.

Hrišćanska vjera je u početku bila u mnogo čemu običnom puku nerazumljiva, što je logično, pošto je dolazila iz drugačije, plemićke i gradske sredine. Tek se tokom vijekova stapaju stari kultovi sa zvaničnom crkvenom liturgijom, čemu su na Balkanu vjerovatno doprinjela i osmanlijska osvajanja čija je posljedica bila, između ostalog, i opadanje nivoa prosvjete kod sveštenstva, te popunjavanje redova sveštenika i monaha prije svega iz seoskih sredina, pošto je urbanizacija koja je pratila napredovanje Osmanlija bila povezana i sa islamizacijom. Jedna od posljedica navedenog stapanja bilo je i ublaženje seksualnih motiva u kultovima proljeća i plodnosti. Ostaci starih kultova najbolje su se očuvali u zabačenim krajevima, gdje ni širenje islama nije bito uticalo na njihovo uporno održavanje. U mnogim praznicima uporedo postoje crkveni i paganski motivi vezani za prirodne pojave koje su ljudima bili mnogo bliži nego popovi i ulema, kao samo sunce, na primjer. Sunčev simbol tradicionalno se stavljao na grobove jer je bilo poznato da se sunce uvijek nanova rađa, svakog dana i svake godine: usotalom, sam naziv Božić zapravo znači mali sunčani bog koji od kraja decembra ponovo jača i raste. Ovamo spada i sveti Đorđe, ma kako su ga zvali, čije postojanje se moglo svakog proljeća najjednostavnije dokazati.

Ipak, u XX vijeku, ranije ili kasnije, već tradicionalna simbolika gubi svoj nekadašnji značaj. Još uvijek je upravo praznik proljeća ostajao glavna kopča mnogih seoskih zajednica, pogotovu kod muslimana na Kosovu, u Albaniji ili u Bugarskoj, ali je značaj periodičnog obnavljanja plodnosti slabio uporedo sa nestajanjem tradicionalnih oblika privređivanja, na selu i pod uticajem postepenog približavanja sela gradu. Danas je u kosovskom djelu Gore, na primjer, Đuren ili Đurđevdan ostao maltene samo narodni praznik, slično kao što se kod većine hrišćana desilo sa Božićem. Vidi se da se način praznovanja mijenja bukvalno iz godine u godinu i da rituali sačuvani bez velikih promjena kroz stoljeća nestaju. Međutim, i kao narodni praznik nema mnogo smisla vezivati svetog Đorđa samo za Srbe, ili sa druge strane za Goru, za pravoslavlje, ali isto tako i za bogumilstvo. Po meni, Đuren ili Đurđevdan je lijep praznik koji će zbog šarske zime nakon koje dolazi raskošno proljeće, uvijek imati svoje mjesto u životu Gore i Gorana (i

drugih uostalom) i na tome bi trebao ostati. Uostalom, ja sam samo napisao svoje mišljenje koje ne mora da bude ispravno. Svaki može da doživljava ovaj praznik na svoj način, i da u moja izlaganja povjeruje ili ne. Ove stvari nisu nikakav vjeronauk nego bi trebale da budu otvorene raspravi, i sigurno će biti i naše znanje dopunjeno novim informacijama za koje ćemo tek saznati.

Nezavisni magazin na bosanskom jeziku „ALEM“

Godina VI broj 127

15. maj 2004.god

Rađanje Zelenog Đorđa

(Filip Tesar*, specijalno za Alem)

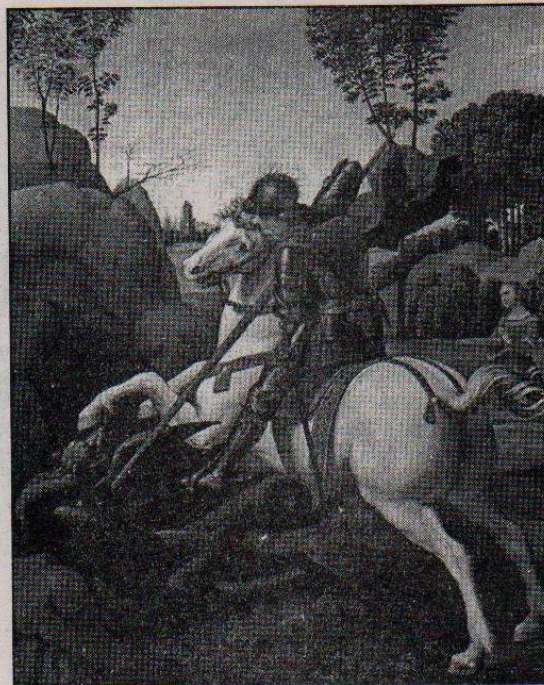
Kult obnavljanja prirode

Kultovi vezani za obnavljanje prirode vjerovatno spadaju među najstarija ljudska vjerovanja. Na osnovu arheoloških nalaza te poređenja sa etnološkim istraživanjima savremenih lovačkih društava možemo doći do zaključka da se ovaj kult prvobitno vezao za obnavljanje krda velikih životinja poput mamuta ili bizona koji su svakog proljeća dolazili u ogromnim količinama, u Evropi u ledeno doba, u Sjevernoj Americi, na primjer, sve do XIX vijeka. Lovci su napadali ova krda uglavnom dvaput godišnje, u proljeće kada su se ona kretala sa zimskih staništa na ljetnje ispaše, a onda u jesen kada su se krda vraćala nazad. Od oba velika lova stvarane su zalihe.

Sjevernoamerički Indijanci su, naime, vjerovali da se ove životinje ne samo rađaju na uobičajen način nego da se svake godine obnavljaju čitava krda, uključujući i komade koje su lovci ulovili. Smatrali su da se ovo obnavljanje odvija u pećinama, pogotovo u onim koje se nalaze u određenim brdima. To je bila simbolika **Majke Zemlje**, kako su je prozvali naučnici. Životinje su zapravo izlazile iz njenog lona, a pećina u brdu podsjećala ih na trudnoću. Zato životinjske kosti nisu lomljene i često su pohranjivane u zemlju jer se smatralo da će na njih u proljeće ponovo narasti meso. Evropski lovci mamuta i bizona u ledeno doba su potpomagali rađanje ubijenih komada slikanjem ovih životinja u pećinama. Nasuprot uobičajenom mišljenju, ove pećine nisu predstavljale nikakve praistorijske likovne galerije, što se vidi i po tome što se slike najčešće nalaze na teško pristupačnim mjestima, katkad i na takvim gdje ih je neko mogao gledati samo savijen kao embrion. Dakle, kao da se zajedno sa njima i sam ponovo rađa. Rađanje životinja, odnosno njihova plodnost prenosila se i na ljudsko društvo koje je živjelo od njih. Svake godine su, dakle, rituali obnavljanja životinja služili i obnovi plodnosti žena iz date zajednice.

Kada su ljudi počeli da se bave zemljoradnjom ova se simbolika prenijela i na biljke. Proces iznalaženja zemljoradnje i uzgajanja žitarica čije prve tragove možemo zapaziti na Bliskom istoku i na južnom Balkanu trajao je stotinama godina. Dugo vrijeme je uz to ostajao i lov kao značajan prilog u sastavu prehrane. Nije ni čudo što se i na uzgajanje žitarica gledalo sličnim očima kao na lov životinja u velikim krdima. Naime, žitarice ne samo da su odjednom davale veliku količinu hrane od koje su stvarane zalihe, nego je ta hrana izlazila iz zemlje bukvalno pred čovjekovim očima. Zemljoradnja je podsjećala i na tradicionalni ritam lova. U proljeće se odjednom pojavilo zeleno busenje, a pred jesen je sazrijevalo zrno. Na mnogim mjestima u svijetu zadržano je i u ratarskim sredinama ponešto od lovačkih vjerovanja. Naime, **Majka Zrna** je lik koji je ubijen i sahranjen da bi od njenih kostiju izraslo zrno. Isto tako, kultovi proljeća ostali su vezani i za plodnost čitave zajednice.

Kada je osnovna grana prehrane postala zemljoradnja i lov je bio istisnut, simbolika vezana za rađanje zrna vjerovatno se

prenijela na čitavu prirodu, odnosno zelenilo. U sredinama u kojim se uporedo sa zemljoradnjom razvijalo i stočarstvo, kao što je to slučaj sa Balkanom, lik Majke Zrna se preobrazio u muški lik. Razlog je bilo patrijarhalno uređenje društva. Za razliku od mnogih čisto ratarskih sredina, gdje žene dobrim ili čak najvećim dijelom učestvuju u proizvodnji hrane, i gdje je ostala jako izražena simbolika rađanja i porođaja, stočarska proizvodnja hrane je prije svega muška stvar. Stočarske zajednice u kojima je patrijarhalni element bio još jače naglašen zbog sukoba oko ispaša razvile su kulteve božanstava koji su ujedno bili zaštitnici stoke, zelene prirode i plodnosti ljudi, ali istovremeno su bili smatrani i ratničkim zaštitnicima zajednice.

Tako su na Balkanu njegovani kultevi **Demetre** i sličnih božanskih zaštitnica zrna, isto kao i kultovi **Dia (Zeusa)** i njemu sličnih bogova čiji je neodvojivi simbol bila munja. Munja je bila ujedno i koplje i božanski *falus* koji udara u zemlju: u mnogim krajevima Evrope uključujući zapadnu se još do XX vijeka smatralo da je zemlja u koju je udario grom, odnosno munja, izuzetno plodna.

Ovaj ratnički lik je u nekim krajevima Evrope, Afrike i Azije, pogotovo zemljama Mediterana u istorijsko doba postepeno poprimio oblik oličen u liku ratnika kojem je jedno od imena bilo **Đorđe**. On je svakog proljeća ubijao zmiju koja je zadržavala vlagu ispod zemlje. Zemlju je trebalo osloboditi da bi vlaga izašla iz nje i da bi se sva priroda ozelenila, odnosno ponovo rodila kao djevojka koja će do zime ostarjeti i umrijeti, da bi za zimu sišla ispod zemlje. Za stočare je bila proljetna trava od izuzetnog značaja, a isto tako je proljeće bilo od izuzetnog značaja i za zemljoradnike koji su čekali hoće li zrno izaći ili ne. Oba svijeta, ratarski i stočarski su se međusobno prožimali i svaki je liku *viteza* Đorđa dodavao neke osobine.

Hrišćanstvo koje se prvobitno širilo po gradovima koji su živjeli više od trgovine pa su ovi kultevi izgubili značaj, dugo

ETNOLOGIJA

nije moglo probiti barijeru koja je u pogledu na svijet odvajala žitelje grada sa jedne, i sela i planine sa druge strane. Sama riječ **pagan**, dakle nevjernik nastala je od latinskog **paganus - seljak**. Stoga se i svaka država koja je okosnicu svoje administracije vezala uz hrišćanstvo ili, kasnije, islam, trudila da iskorišteni ove drevne kultove pošto su smatrani za konkurenciju zvaničnoj vjeri, i posredno, državi. Međutim, na mnogim mjestima Evrope, počev od "najkatoličnije države", **Španije**, gdje su se još u XVII vijeku javljali mnogi fratri da je seosko stanovništvo pagansko isto kao i meksički Indijanci, ili **Afrike**, gdje su alžirski **Berberi** do XX vijeka njegovali kultove slične gore navedenim, samo pod islamskim imenima - naprimjer, Majka Zemlje sa izrazitim seksualnim nabojem zvala se **Aisha Quandisha**. Slično tome, i u hrišćanskim su krajevima stara božanstva samo poprimila imena hrišćanskih svetaca, ali negdje su nasuprot tome stara božanstva zapravo uvrštena među te svece, kao što je to slučaj sa albanskom svetom **Venerandom** - nekadašnjom **Venerom**. To je upravo bio i slučaj svetog Đorđa, sveca koji nikad fizički nije postojao. Radi se, zapravo o kultu boga porijeklom iz sjeverne Afrike koji se u antičko doba raširio po čitavom **Mediteranu**. Kada je uvršten među svece da bi njegov kult bio na taj način prisvojen i savladan, počeo je da se zajedno sa hrišćanstvom širi i dalje.

U nekim novo pokrštenim zemljama, kao što je bila pretežno stočarska **Gruzija** ili kod novo pokrštenih naroda kao što su bili **Angli** i **Saksonci** u **Britaniji**, sveti se Đorđe odlično uklopio u ta društva. Stoga je i postao sveti zaštitnik **Engleske** i **Gruzije**. Na Balkanu, ipak, više se vezivao za tradicionalnu sredinu koja je bila više paganska nego hrišćanska, i u kojoj je hrišćanstvo zapravo predstavljalo samo tanku koru ispod koje su se krili stari kultovi plodnosti. Oni su oduvijek igrali glavnu ulogu u sakralnom životu i shvatanju ratarskih i stočarskih zajednica. Stara su vjerovanja, rituali i kultovi obično igrali ulogu ideološkog uporišta pokretima koji su se borili protiv centralizacije novonastalih država i feudalizacije, dakle, klasnog raslojavanja njihovog društva. To je bio slučaj, između ostalog, i sa bogumilstvom, ali su se slični pokreti periodično u srednjem vijeku javljali i na tlu **moravske, češke, poljske** ili **ruske** države. Pošto je crkva bila spajana sa državom (ona je uostalom i bila državna crkva) i još više sa vladaočevim dvorom jer je otuda krenulo i pokrštavanje, prirodno je da su pokreti koji su se suprotstavljali novim porecima često vezali za niže slojeve društva.

Hrišćanska vjera je u početku bila u mnogo čemu običnom puku nerazumljiva, što je i logično, pošto je dolazila iz

drugačije, plemićke i gradske sredine. Tek se tokom vijekova stapaju stari kultovi sa zvaničnom crkvenom liturgijom, čemu su na Balkanu vjerovatno doprinijela i osmanlijska osvajanja čija je posljedica bila, između ostalog, i opadanje nivoa prosvjete kod sveštenstva, te popunjavanje redova sveštenika i monaha prije svega iz seoskih sredina, pošto je urbanizacija koja je pratila napredovanje **Osmanlija** bila povezana i sa islamizacijom. Jedna od posljedica navedenog stapanja bilo je i ublaženje seksualnih motiva u kultovima proljeća i plodnosti. Ostaci starih kultova najbolje su se očuvali u zabačenim krajevima, gdje ni širenje islama nije bitno uticalo na njihovo uporno održavanje. U mnogim praznicima uporedo postoje crkveni i paganski motivi vezani za prirodne pojave koje su ljudima bili mnogo bliži nego popovi i ulema, kao samo sunce, na primjer. **Sunčev simbol** tradicionalno se stavlja na grobove jer je bilo poznato da se sunce uvijek nanovo rađa, svakog dana i svake godine: uostalom, sam naziv **Božić** zapravo znači mali **sunčani bog** koji od kraja decembra ponovo jača i raste. Ovamo spada i sveti Đorđe ma kako su ga zvali, čije postojanje se moglo svakog proljeća najjednostavnije dokazati.

Ipak, u XX vijeku, ranije ili kasnije, već tradicionalna simbolika gubi svoj nekadašnji značaj. Još uvijek je upravo praznik proljeća ostajao glavna kopča mnogih seoskih zajednica, pogotovo kod muslimana na **Kosovu**, u **Albaniji** ili u **Bugarskoj**, ali je značaj periodičnog obnavljanja plodnosti slabio uporedo sa nestajanjem tradicionalnih oblika privređivanja, na selu i pod uticajem postepenog približavanja sela gradu. Danas je u kosovskom dijelu **Gore**, na primjer, **Đuren** ili **Đurdevdan** ostao maltene samo narodni praznik, slično kao što se kod većine hrišćana desilo sa Božićem. Vidi se da se način praznovanja mijenja bukvalno iz godine u godinu i da rituali sačuvani bez velikih promjena kroz stoljeća nestaju. Međutim, i kao narodni praznik nema mnogo smisla vezivati svetog Đorđa samo za Srbe, ili sa druge strane za Goru, za pravoslavlje, ali isto tako i za bogumilstvo. Po meni, Đuren ili Đurdevdan je lijep praznik koji će zbog šarske zime nakon koje dolazi raskošno proljeće, uvijek imati svoje mjesto u životu Gore i Gorana (i drugih, uostalom) i na tome bi trebalo ostati. Uostalom, ja sam samo napisao svoje mišljenje koje ne mora da bude ispravno. Syaki može da doživljava ovaj praznik na svoj način, i da u moje izlaganje povjeruje ili ne. Ove stvari nisu nikakav vjeronauk nego bi trebale da budu otvorene raspravi, i sigurno će biti i naše znanje dopunjeno novim informacijama za koje ćemo tek saznati.

***Filip Tesar**, etnolog Instituta za međunarodne odnose u Pragu

Na Vlaškim livadama kod Dragaša

Kiša nije omela najupornije

Ovog 6. maja na Vlaškim livadama kod **Dragaša**, bilo je manje ljudi na tradicionalnom teferiću u čast Đurdevdana. Razlog je bilo kišovito vrijeme. Ipak ona nije omela najupornije da se prošetaju, druže sa svojim poznanicima i prijateljima, da se provede uz nezaobilazne čarobne zvuke tupana i zurlu. Ovakvi tradicionalni kolektivni izlasci u **Cori** traju i po nekoliko dana. Osim na Vlaški kod **Vraništa**, **Kukuljovoj livadi** kod **Broda**, na mjestu zvanom **Bara** u blizini **Kruševa**, **Zli Potoka** i **Globočice**, buđenje proljeća se slavi u **Restelci**, na **Visokom Zavoru**. U ovom najvećem selu u **Cori** ove godine je 10. maja bilo opštenarodno veselje, propraćeno konjskim trkama, takmičenjem šarplaninskih pasa i drugim zabavnim igrama.

M.B.

